

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Identificació de l'assignatura

Nom	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Crèdits	2,4 de presencials (60 hores) 3,6 de no presencials (90 hores) 6 de totals (150 hores).
Grup	Grup 1, 2S (Campus Extens)
Període d'impartició	Segon semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx
Isabel Juana Escandell Proust isabel.escandell@uib.es	10:00	11:00	Dimarts	11/09/2017	09/02/2018	despatx AD-05
	17:00	18:00	Dijous	11/09/2017	09/02/2018	despatx AD-05
	17:00	18:00	Dimarts	12/02/2018	31/05/2018	despatx AD-05
	17:00	18:00	Divendres	12/02/2018	31/05/2018	despatx AD-05

Contextualització

L'assignatura pretén analitzar les manifestacions artístiques generades durant el període conegut com Antiguitat Tardana (segles IV-X) que s'erigeix en un dels més complexos i plurals de tota la història de l'art.

Aquesta complexitat en part s'origina per la confluència en un mateix període cronològic, i en ocasions en un mateix territori geogràfic, de cultures artístiques varies i de credos religiosos distints que obliguen a incloure sota una mateixa categoria historiogràfica expressions materials molt heterogènies.

El coneixement i comprensió del context historicosocial serà bàsic per entendre el desenvolupament de les manifestacions artístiques d'aquest període que s'inicia en els darrers segles d'existència de l'Imperi Romà i finalitza entorn de l'any 1000, amb l'aparició del Romànic en el context europeu.

Requisits

Competències

Les competències de l'assignatura estan definides al pla d'estudis del grau en Història de l'Art.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Específiques

- * CE-1 Consciència crítica de les coordenades espai i temps (diacronia i sincronia) i dels límits i les interrelacions geogràfiques i culturals de la història de l'art.
- * CE-6 Coneixement sistemàtic i integrat del fet artístic: diferents llenguatges, procediments i tècniques de la producció artística al llarg de la història.

Genèriques

- * CB-3 Tenir la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants de l'àrea d'estudi, per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- * CB-5 Desenvolupar les habilitats d'aprenentatge necessàries per a poder emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

Continguts temàtics

1. Introducció al concepte d'Antiguitat Tardana
Historiografia. Periodització. El context estètic.

BLOC 1. Les darreres manifestacions romanes (c. 200-500)

2. Les manifestacions artístiques abans de la Pau de l'Església
Llocs de culte i d'enterrament. La plàstica lligada al món funerari.
3. L'art després de la Pau de l'Església. L'oficialització del Cristianisme
La basílica, el *martyrium*, el baptisteri. La promoció arquitectònica de l'emperador Constantí a Terra Santa. Les arts plàstiques i la codificació de la iconografia cristiana. Préstecs i còpies del món clàssic. La particularitat del cas hispànic.

BLOC 2. L'Imperi Roma d'Orient. El segle de Justinià

4. La política edilícia de Justinià a Orient i Occident
Arquitectura a Constantinoble i a les províncies. L'esplendor de Ravenna.
5. La configuració de la imatge abans del conflicte iconoclasta
La musivària. La producció eborària. L'art de la icona.

BLOC 3. "L'Europa de les Invasions"

6. La desaparició de l'Imperi Romà d'Occident i la nova configuració geogràficopolítica d'Europa
La configuració de "l'art d'invasions". La base romana *versus* la base germànica.
7. La Itàlia ostrogoda i llombarda
Orfebreria. Arquitectura. Mobiliari litúrgic.
8. El món irlandès i anglosaxó. L'art de les Illes Britàniques
El monacat irlandès i la seva arquitectura. L'escultura monumental en pedra. La il·lustració de llibres.
9. La Gàl·lia merovíngia

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Orfebreria. Baptisteris, hipogeus i criptes. La producció de llibres miniats.

10. La Hispània visigoda

L'arquitectura monàstica. L'escultura aplicada a l'arquitectura. Els tresors de Torredonjimeno i Guarrazar.

BLOC 4. Formació i ascens de l'Islam

11. L'art dels omeies

Fonaments de l'art islàmic. La mesquita: origen, estructura i funció. Els palaus del desert.

12. L'art dels abbàssides

Bagdad, la ciutat palatina. El conjunt de Samarra. La introducció de la planta en T a les mesquites. Les tipologies del mausoleu i el ribat. Els palaus urbans. La decoració arquitectònica: els estils de Samarra. La miniatura.

13. L'art dels fatimites

Arquitectura del califat fatimita: mesquites, mausoleus i estructures de defensa. Les arts decoratives.

14. L'art del període cordovès

La mesquita de Còrdova durant l'emirat independent. El Califat de Còrdova. L'ampliació de la mesquita en època califal. La mesquita de Bab al Mardum o del *Cristo de la Luz*. El palau de Madinat al-Zahra i la *Puerta de la Bisagra Vieja*. La decoració arquitectònica d'època califal i els tallers de Madinat al-Zahra. L'art de l'objecte.

BLOC 5. L'alta edat mitjana. El primer art medieval

15. L'art carolingi

Bases per a la comprensió de l'art carolingi, la recuperació de l'imperi i la *Renovatio*. Els conjunts palatins. L'arquitectura monàstica. Innovacions en les esglésies carolíngies de planta longitudinal. Orfebreria i pintura miniada.

16. L'art de l'imperi del otons

El Sacre Imperi i el seu reflex en l'arquitectura i les arts plàstiques. Orfebreria i eborària.

17. La producció artística de la monarquia asturiana

L'art durant l'etapa paleoasturiana. La promoció artística d'Alfons II. L'art sota els regnats de Ramiro I i d'Ordoni I. L'etapa final de la monarquia asturiana, les manifestacions artístiques en temps d'Alfons III.

18. L'art del segle X a la península Ibèrica, entre mossàrab i repoblació

Problemàtica terminològica. L'arquitectura. Singularitat de la miniatura hispànica del segle X en el context europeu.

Metodologia docent

1- METODOLOGIA ORDINÀRIA: El mètode de treball d'aquesta assignatura s'articula a través de diversos tipus d'agrupacions i sistemes de treball, dividits en sessions presencials i no presencials, com s'assenyala a continuació.

Amb el propòsit d'afavorir l'autonomia en l'adquisició de coneixements per part de l'alumnat, l'assignatura està inclosa a Campus Extens. D'aquesta manera l'alumne tindrà en línia i al seu abast i disposició una comunicació amb el professor i recursos electrònics específics.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

2- METODOLOGIA ALTERNATIVA: L'assignatura ofereix un ITINERARI B de presencialitat i d'avaluació, que s'ha de fixar entre el professor i l'estudiant per mitjà d'un contracte acadèmic durant les dues primeres setmanes d'impartició d'aquesta assignatura.

Poden acollir-se a l'itinerari B aquells alumnes que reuneixin alguna d'aquestes condicions (que s'han acreditar documentalment):

1- Estar treballant amb una mitjana de dedicació equivalent, com a mínim, a la meitat de la durada màxima de jornada ordinària de treball. Això s'ha d'acreditar amb un contracte de treball en vigor o un nomenament administratiu; alternativament es poden aportar altres documents que provin l'activitat actual, com els justificants de cotització en qualsevol règim de la Seguretat Social.

2- Estar afectat per una discapacitat física, sensorial o psíquica, en un grau igual o superior al 33 per cent, que és l'establert a la normativa que regula la reserva de places per a l'accés a la Universitat d'estudiants amb necessitats educatives especials. El grau de discapacitat s'ha d'acreditar mitjançant el certificat emès per l'organisme competent per al seu reconeixement.

3- Tenir 45 anys o més en la data d'inici del curs acadèmic.

4- Estar en situació de protecció a la família o haver de tenir cura de persones dependents.

5- Trobar-se en altres situacions extraordinàries que l'òrgan competent valori com a determinants per ser incorporat a la situació de dedicació a l'estudi a temps parcial.

Els alumnes interessats a acollir-se a l'itinerari B hauran de presentar al professor responsable de l'assignatura -durant la primera quinzena lectiva de cada semestre- un escrit amb la sol·licitud raonada i les evidències documentals que acreditin trobar-se en algun dels supòsits indicats.

Activitats de treball presencial

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Classes magistrals	Grup gran (G)	Mitjançant el mètode expositiu, el professor establirà els fonaments teòrics que composen la matèria. A més, es donarà informació per a cada tema de tipus bibliogràfic, sobre el mètode de treball i el material que haurà d'utilitzar l'alumnat per preparar de forma autònoma determinats continguts.	42
Classes pràctiques	activitats pràctiques	Grup gran (G)	ITINERARI A: Sessions monogràfiques supervisades pel professor amb participació compartida (professor i estudiants) centrades en l'estudi de casos de obres d'art o conjunts específics o en l'anàlisi de textos especialitzats. Aquesta matèria s'avaluarà en cada un dels dos exàmens. ITINERARI B: No presencial Estudis de casos de obres d'art o conjunts específics o anàlisi de textos especialitzats a preparar per l'estudiant de forma autònoma, sota les directrius de la professora. L'estudiant haurà de lliurar unes proves escrites que seran avaluades.	14
Avaluació	Avaluació parcial 1	Grup gran (G)	Es realitzarà un primer examen parcial a mitjans del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada de 2 hores. ITINERARI A: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques així com els estudiats o analitzats en les sessions pràctiques. - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta	2

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
			llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. ITINERARI B: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques, preparats de forma autònoma per l'estudiant - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament.	
Avaluació	Avaluació parcial 2	Grup gran (G)	Es realitzarà un segon examen parcial a finals del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada de 2 hores. ITINERARI A: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques així com els estudiats o analitzats en les sessions pràctiques. - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. ITINERARI B: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques, preparats de forma autònoma per l'estudiant - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament.	2

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Campus Extens.

Activitats de treball no presencial

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	activitats pràctiques per a L'ITINERARI B	ITINERARI B: Preparació i execució de les pràctiques. Estudis de casos de obres d'art o conjunts específics o anàlisi de textos especialitzats a preparar per l'estudiant de forma autònoma, sota les directrius de la professora. L'estudiant haurà de lliurar unes proves escrites que seran avaluades.	15
Estudi i treball autònom individual	Estudi teòric i preparació de les proves avaluatives	Preparació i assimilació de la matèria teòrica.	75

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

1- Exàmens: es proposa una avaluació parcial a mitjans del quadrimestre i una segona avaluació en la data oficial de l'examen complementari. Són recuperables exclusivament durant l'avaluació extraordinària.

2- Activitats pràctiques: S'avaluen de forma diferenciada per a aquells alumnes que segueixen l'itinerari A o els que han optat per l'itinerari B. S'avaluen en l'examen a l'itinerari A, i s'han de lliurar per escrit (en la data indicada) per l'itinerari B.

Avaluació parcial 1

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta llarga, de desenvolupament (recuperable)
Descripció	Es realitzarà un primer examen parcial a mitjans del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada de 2 hores. ITINERARI A: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques així com els estudiats o analitzats en les sessions pràctiques. - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. ITINERARI B: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques, preparats de forma autònoma per l'estudiant - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament.
Criteris d'avaluació	Es realitzarà un examen parcial a finals del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada de 2 hores. ITINERARI A: En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques i els analitzats en les pràctiques - Format de la prova: constarà de dues parts: 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. ITINERARI B: En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques, preparats de forma autònoma per l'estudiant - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. Requisit: per poder aprovar és imprescindible esmentar la cronologia aproximada i període artístic de les obres. Requisit: Es farà mitja entre les 2 exàmens a partir de 4 sobre 10. Criteris de correcció: adequació a la pregunta formulada, ordre i claredat expositiva, capacitat de relació i de síntesi, adequació a les pautes treballades durant les classes teòriques i pràctiques, utilització del vocabulari específic.

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

- Serà recuperable durant l'avaluació extraordinària.

Percentatge de la qualificació final: 50% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 4

Percentatge de la qualificació final: 40% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 4

Avaluació parcial 2

Modalitat	Avaluació
Tècnica	Proves de resposta llarga, de desenvolupament (recuperable)
Descripció	Es realitzarà un segon examen parcial a finals del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada de 2 hores. ITINERARI A: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques així com els estudiats o analitzats en les sessions pràctiques. - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. ITINERARI B: - En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques, preparats de forma autònoma per l'estudiant - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament.
Criteris d'avaluació	Es realitzarà un examen parcial a la meitat del semestre, que serà recuperable durant l'avaluació extraordinària. Tindrà una durada de 2 hores. ITINERARI A: En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques i els analitzats en les pràctiques - Format de la prova: constarà de dues parts: 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. ITINERARI B: En aquest examen s'avaluaran els continguts desenvolupats en les classes teòriques, preparats de forma autònoma per l'estudiant - Format de la prova: constarà de dues parts 1. Identificació i comentari d'obres, seguint el format de preguntes de resposta llarga 2. Pregunta-tema a desenvolupar, de resposta llarga o desenvolupament. Requisit: per poder aprovar és imprescindible esmentar la cronologia aproximada i període artístic de les obres. Requisit: Es farà mitja entre les 2 exàmens a partir de 4 sobre 10. Criteris de correcció: adequació a la pregunta formulada, ordre i claredat expositiva, capacitat de relació i de síntesi, adequació a les pautes treballades durant les classes teòriques i pràctiques, utilització del vocabulari específic. - Serà recuperable durant l'avaluació extraordinària.

Percentatge de la qualificació final: 50% per a l'itinerari A amb qualificació mínima 4

Percentatge de la qualificació final: 40% per a l'itinerari B amb qualificació mínima 4

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

activitats pràctiques per a L'ITINERARI B

Modalitat	Estudi i treball autònom individual
Tècnica	Altres procediments (no recuperable)
Descripció	ITINERARI B: Preparació i execució de les pràctiques. Estudis de casos de obres d'art o conjunts específics o anàlisi de textos especialitzats a preparar per l'estudiant de forma autònoma, sota les directrius de la professora. L'estudiant haurà de lliurar unes proves escrites que seran avaluades.
Criteris d'avaluació	ITINERARI B: lliurament d'uns exercicis sobre les pràctiques
Percentatge de la qualificació final:	0% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	20% per a l'itinerari B

Recursos, bibliografia i documentació complementària

Bibliografia bàsica

BECKWITH, J., *Arte paleocristiano y bizantino*, Madrid, 2007.
 CORTÉS ARRESE, M., *Arte bizantino*, Madrid, 1999.
 MOMPLET MÍNGUEZ, A. E., *El arte hispanomusulmán*, Madrid, 2004.
 SKUBISZEWSKI, P.; *L'art du Haut. Moyen Âge. L'art européen du VIe au IXe siècle*, Paris, 1998.

Bibliografia complementària

BLOC 1

BECKWITH, J.; *El primer arte medieval*, Barcelona, 1981 (1964).
 GRABAR, A.; *El primer arte cristiano*, Madrid, 1966.
 GRABAR, A.; *Las vías de creación en la iconografía cristiana*, Madrid, 1985.
 KRAUTHEIMER, R.; *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Madrid, 1988.
 PALOL, P.; *Arte paleocristiano en España*, Barcelona, S/F.

BLOC 2

BECKWITH, J.; *Arte paleocristiano y bizantino*, Madrid, 1997 (1970, 1979).
 CORTÉS ARRESE, M., *El arte bizantino*, Madrid, 1999.
 EVANS, H. C. y WIXOM, W. D. (eds.), *The glory of Byzantium : art and culture of the Middle Byzantine era : A.D. 843-1261*, Nueva York, 1997
 GRABAR, A.; *La edad de oro de Justiniano*, Madrid, 1967.
 KRAUTHEIMER, R., *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Madrid, 1988 (reed.).
 MANGO, C.; *Arquitectura bizantina*, Madrid, 1975.
 TALBOT, D., *El arte de la era bizantina*, Barcelona, 2000.
 VELMANS, T.; *El arte bizantino*, Barcelona, 1986.
 VELMANS, T. (ed.), *El mundo del icono, desde los orígenes hasta la caída de Bizancio*, Madrid, 2005.
 YARZA LUACES, J.; *El arte bizantino*, Madrid, 1991.

BLOC 3

AILLAGON, J. L. (ed.), *Roma e I Barbari. La nascita di un nuovo mondo*, 2008
 BANGO TORVISO, I., *Arte prerrománico hispano: el arte en la España cristiana de los siglos VI al XI*. col. Summa Artis, Madrid, 2001.
 BANGO TORVISO, I., *Alta Edad Media. De la tradición hispanogoda al Románico*, Madrid, Sílex, 1989.
 CABALLERO ZOREDA, L.; MATEOS, P.; GARCÍA DE CASTRO, C. (eds.) *Asturias entre visigodos y mozárabes. Visigodos y Omeyas*, Madrid, 2012.
 DURLIAT, M.; *Des Barbares à l'An Mil*, París, 1985.
I goti, catàleg de l'exposició, Milano, Electa, 1994.
 GARCÍA DE CASTRO, C., *Arte Prerrománico en Asturias*, Oviedo, 2004

Any acadèmic	2017-18
Assignatura	20260 - L'Art de l'Antiguitat Tardana del Segle IV-X
Grup	Grup 1, 2S
Guia docent	A
Idioma	Català

HUBERT, J.; PORCHER, J.; VOLBACH, W.; *La Europa de la las invasiones*, Madrid, 1968.
PALOL, P.; *Arte hispano de la época visigoda*, Barcelona, 1968.
SCHAPIRO, M., *Estudios sobre el arte de la Antigüedad tardía, el Cristianismo primitivo y la Edad Media*, Madrid, Alianza, 1987.
SKUBISZEWSKI, P.; *L'art du Haut. Moyen Âge. L'art européen du VIè au IXè siècle*, Paris, 1998.
WILSON, D. M., *Anglo-Saxon art. From the Seventh Century to the Norman Conquest*, London, Thames and Hudson, 1987

BLOC 4

BORRÁS, G.; *El Islam. De Córdoba al mudéjar*, Madrid, 1991.
DOODS, J.D. (ed.); *Al-Andalus. Las artes islámicas en España*, Madrid-New York, 1992.
ETTINGHAUSEN, R.; GRABAR, O., *Arte y arquitectura del Islam, 650-1250*, Madrid, Cátedra, 1996
GRABAR, O.; *La formación del arte islámico*, Madrid, 1990 (1973).
HATTSTEIN, M.; DELIUS, P. (ed.); *Islam. Arte y arquitectura*, Könnemann, Barcelona, 2004.
HOAG, J. D. , *Arquitectura islámica*, Madrid, Aguilar, 1976.
MOMPLET MÍNGUEZ, A. E., *El arte hispanomusulmán*, Madrid, 2004.

BLOC 5

ÁRIAS PÁRAMO, L.; *Prerrománico asturiano. El arte de la monarquía asturiana*, Gijón, 1993.
BANGO TORVISO, I., *Arte prerrománico hispano: el arte en la España cristiana de los siglos VI al XI*, Summa Artis, Madrid, 2001.
BANGO TORVISO, I., *Alta Edad Media. De la tradición hispanogoda al Románico*, Madrid, Sílex, 1989.
CONANT, K.J.; *Arquitectura carolingia y románica*, Madrid, 2007 (1954).
DODWELL, C.R.; *Artes pictóricas en occidente 800-1200*, Madrid, 1995.
GRODECKI, L.; MÜTHERICH, F.; TARALON, J.; WORMALD, F; *El siglo del año mil*, Madrid, 1973 (1970).

Altres recursos

L'assignatura disposa d'una aula virtual a campus extens.

